

TROCHĘ HISTORII

Pierwsze zamki na terenie Polski zaczęły powstawać w XIII wieku. Do tych najstarszych zaliczamy na przykład Wawel. Na terenie Warmii i Mazur oraz Powiśla pierwszymi budowniczymi byli Krzyżacy, to właśnie oni przywieźli na nasze tereny „technologię” umożliwiającą budowę tych monumentalnych gmachów. Osławiony Malbork zaczął powstawać już w roku 1274. W okresie średniowiecza główną funkcją zamku była funkcja obronna. Grube mury, baszty, zwodzone mosty, fosy miały służyć umocnieniu władzy, pozycji i zabezpieczaniu przed atakami. Stąd też typowe obronne umiejscowienie ówczesnych zamków: w zakolach i rozwidleniach rzek, na wzniesieniach, w otoczeniu, które umożliwiało obserwację nadchodzącego wroga i atak z dogodnej pozycji. Zamek musiał liczyć się również z oblężeniem. Dlatego na jego terenie zawsze kopano studnię lub budowano termy na wodę, stawiano skrzydła gospodarcze mogące pomieścić żywność nie tylko dla gospodarzy ale i dla okolicznej ludności uciekającej przed najeźdźcami. A chętnych do ataku zwykle nie brakowało. Państwa zmieniały swoje granice w myśl prawa silniejszego. Na zamku mieszkał władca okolicznych ziem lub namiestnik króla. Dbał on o swoich poddanych ale również zbierał daninę – podatki. Umieszczał je w skarbcu. Skarbiec zamkowy, liczne dobra i bogactwa, które gromadził były łakomym kąskiem dla jego sąsiadów lub rozbójników. Zamek miał chronić swoich mieszkańców, stąd też polska nazwa „zamek” mówi o zamykaniu drogi dla nieprzyjaciela. Na zamku przyjmowano również gości, organizowano przyjęcia, wyprawy na łowy. Każdy kto wchodził w progi zamku miał być olśniony potęgą władcy. Funkcja reprezentacyjna była bardzo ważna, świadczyła o zamożności i sile, informowała: jestem wielki – nie zaczynaj ze mną kłótni!

Budowę olsztyńskiego zamku rozpoczęto około roku 1346, a więc 700 lat temu. Został umiejscowiony na cyplu utworzonym przez rzekę Łynę. Razem z zamkiem rozwijała się osada a później miasto Allenstain, którego nazwa wywodziła się od rzeki Alne – łania – Łyna. Olsztyn nie leżał przy szczególnie uczęszczanym szlaku handlowym ale miał tą zaletę, że usytuowany został mniej więcej na środku Warmii. Od początku swojego istnienia(1243 r.) Warmia podlegała władzy biskupa, była to władza świecka i duszpasterska, stanowiła księstwo. Olsztyn, Pieniężno i Frombork były własnością kapituły katedralnej czyli rady przybocznej biskupa. To właśnie kapituła przedstawiała kandydata na biskupa, którego zatwierdzał król i papież. Od roku 1397 w zamku olsztyńskim rezydował kanonik – administrator. Jego zadaniem było na przykład zbieranie podatków, zasiedlanie terenów, pilnowanie sprawnego działania gospodarstw produkujących żywność. Najbardziej znanym kanonikiem-administratorem w Olsztynie był Mikołaj Kopernik, w sumie było ich 73.

Budowę zamku rozpoczęto od skrzydła północnego, ukończono je pod koniec XIV wieku, skrzydło południowe razem z 30 metrową wieżą ukończono w połowie XV wieku. Oba skrzydła połączono murami kurtynowymi, tworząc czworoboczny dziedziniec. Skrzydło barokowe, przez którego bramę przechodzimy dobudowane zostało w XVIII wieku. Zamek otoczony był fosą zasilaną z rzeki Łyny. Fosę osuszono a most zastąpiono groblą w XIX wieku.

Zamek jest budowlą trzyskrzydłową, zamkniętą od strony zachodniej murem. Najstarsze – północne skrzydło ma cztery kondygnacje. To właśnie w nim mieszkał i pracował Mikołaj Kopernik. W trzech komnatach mieściły się: od zachodu prywatna komnata kanonika-administratora, w środku jego refektarz i od strony wschodniej kaplica. Dwie pierwsze sale nakrywają sklepienia kryształowe, kaplica posiada sklepienia gwiazdźdźiste. Krużganek z ostrołukowymi arkadami wychodzącymi na dziedziniec. Na ścianie krużganka częściowo zachowana tablica astronomiczna, wykonana w 1517 r. przez samego Mikołaja Kopernika do wyznaczenia momentu równonocy wiosennej. Od strony międzymurza do linii muru przywieszony jest prywatny gotycki wykusz ustępowy administratorów, do którego wejście prowadziło z mieszkania administratora. Skrzydło południowe jest pięciokondygnacyjne, pełniło funkcje obronne i stanowiło spichlerz. Od zewnątrz idąc w kierunku mostu na łąnie możemy zobaczyć drewniane elementy obronne – hurdyce. To swego rodzaju ganek wysunięty do przodu w stosunku do muru. Hurdyce mają otwory strzelnicze w ścianie czołowej oraz otwory w podłodze, które umożliwiały lanie na atakujących żołnierzy gorącej smoły lub wody. Wieża ma 30 metrów a stożkowym hełmem została przykryta w 1926 roku. Od strony zachodniej, czyli od łąny widać wystające kamienne elementy(konsolki) jest to pozostałość po drewnianym ustępie dla wartowników.